

TALOUSNEUVOSTO

19.9.2017

Kokousmuistio 6/2017

Aika 19.9.2017 klo 9.30–11.00

Paikka Valtioneuvoston juhlahuoneisto

Läsnä Sipilä Juha, puheenjohtaja
Orpo Petteri, varapuheenjohtaja
Berner Anne
Eloranta Jarkko
Grahn-Laasonen Sanni
Häkämies Jyri
Liikanen Erkki
Lindström Jari
Lintilä Mika
Mattila Pirkko
Palola Antti
Pentikäinen Mikael
Penttilä Risto E.J.
Terho Sampo
Vehviläinen Anu
Holmström Bengt (at.)
Hetemäki Martti (at.)
Lahtinen Markus (at.)
Lehtomäki Paula (at.)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 9.30 ja totesi kyseessä olevan tavallista juhlavamman kokouksen. Kokous, sitä seuraava lounas sekä ennen kokousta julkistettu taloustieteen instituutti -hanke muodostavat kokonaisuuden, jolla valtioneuvoston taholta halutaan huomioida Bengt Holmströmin suomalaisittain historiallinen Nobel-palkinto. Professori Holmström alustaa kokouksessa aiheesta *teknologian vaikutus työmarkkinoilla ja koulutuksen tehostaminen*.

2 Teknologian vaikutus työmarkkinoilla ja koulutuksen tehostaminen

Bengt Holmström tarkasteli alustuksessaan globaalin ja Suomen talouden tilaa, teknologian vaikutuksia työmarkkinoilla, tuloerojen kehitystä sekä erityisesti Suomen koulutusjärjestelmään liittyviä haasteita.

Tekoälyn kehityksessä on aivan viime vuosina tapahtunut isoja harppauksia eteenpäin. Näiden vaikutukset työmarkkinoilla tulevat todennäköisesti olemaan jopa suurempia kuin globalisaation vaikutukset. Tekoälyn laajenevaan käyttöön liittyy paljon myös juridisia kysymyksiä, jotka on ratkaistava.

Tuloerojen kasvun on muun muassa Yhdysvalloissa ja Saksassa havaittu liittyvän läheisesti ilmiöön, jossa yritysten väliset tuottavuuserot ovat kasvaneet ja samalla tuottavimmat yksilöt ovat valikoituneet parhaimpiin yrityksiin. Suomessa vastaavaa kehitystä ei ole havaittu, paitsi ehkä pelialalla. On vaikea sanoa, onko tämä hyvä vai huono asia, mutta se näyttäisi olevan yhteydessä vähäiseen tuloerojen kasvuun.

Suomen taloudessa voidaan havaita paljon myönteisiä merkkejä, jotka liittyvät osittain meneillään olevaan kasvun viriämiseen. Samalla taloudessa on kuitenkin merkittäviä pidemmän aikavälin ongelmia, kuten julkisen talouden kestävyysvaje ja sen taustalla vaikuttava ”koulutusvaje”.

Erityisesti yliopistokoulutuksen tilanne vaikuttaa huolestuttavalta. Valmistuneiden mediaini-ikä on korkea, mikä johtuu sekä hitaasta sisään pääsystä, että pitkistä opintoajoista. Järjestelmä kaipaisi tuntuvia uudistuksia, joihin voisi ottaa mallia muun muassa USA:n parhaista yliopistoista. Niissä opiskelijalta vaaditaan paljon, mutta myös huolehditaan siitä, että opinnot etenevät tavoitteiden mukaisesti ja aikataulussa.

3 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Suomi on pudonnut OECD-maiden keskiarvon alapuolelle, kun tarkastellaan nuorten ikäluokkien korkeakoulutuskintojen läpäisyastetta. Läpäisyaste on nyt noin 40 %, kun tavoitetaso pitäisi olla vähintään 50 %. Opiskelupaikan saantia vaikeuttaa osaltaan se, että monilla haun läpäisyeillä on jo entuudestaan paikka toisessa korkeakoulussa. Opiskelupaikan saamisen vaikeus uhkaa heikentää myös lukio-opintojen vetovoimaa.
- Toisen merkittävän ongelmakohtan Suomen järjestelmässä muodostaa pelkän perusasteen tutkinnon varaan jäävien huomattava ja viime aikoina kasvanut joukko – miesten osalta jopa 20 % ikäluokasta.
- Suomen koulutusjärjestelmässä on useita jäykkyyksiä, joiden purkamista tulisi harkita. Esimerkkejä tällaisista ovat mm. avoimen yliopistokoulutuksen parempi hyödyntäminen väylänä jatko-opintoihin, pääsykokeiden määrän lisääminen, ulkomaalaisten opiskelijoiden työlupien saannin helpottaminen ja yrittäjäkoulutuksen lisääminen.
- Huomattavia uudistuksia Suomen koulutusjärjestelmään on parhaillaan käynnissä mm. ammatillisen koulutuksen saralla. Tältä osin on tärkeää kuunnella tarkasti asiantuntijoita ja huolehtia, että reformit vievät järjestelmää oikeaan suuntaan.
- Nuorten lahjakkaiden ihmisten poismuutto Suomesta on kiihtynyt. Kyselyiden mukaan yhtenä syynä on näkymien puute. Taustalla voi olla myös liiallinen pyrkimys tasapäistämiseen.
- Lapset ja nuoret ahdistuvat, jos he eivät tiedä minne he ovat menossa. Kiireen ohella myös liian hidas ja päämäärätön eteneminen esimerkiksi opinnoissa aiheuttaa stressiä. Liiallisen itsenäisyyden edellyttäminen opinnoissa ei välttämättä ole aina eduksi ja sitä tulisi välttää mm. ammatillista koulutusta uudistettaessa. Vaatiminen on välittämistä.
- Suomen korkeakoulujen duaalimallia on kritisoitu, mutta siinä on myös paljon hyvää. Ammattikorkeakouluissa on usein hyvä dynaaminen ilmapiiri ja niissä panostetaan merkittävästi myös pedagogiikan laatuun. Toisaalta olisi syytä pohtia voitaisiinko nykyistä 4 vuoden ohjeellista opintoaika lyhentää 3 vuoteen esim. lukukausia pidentämällä.

- Suomen koko koulutusjärjestelmästä olisi tarpeen laatia systemaattinen kvantitatiivinen analyysi, jossa käytäisiin läpi erilaiset pullonkaulat ja niiden vaikutus järjestelmän tuotoksiin ja tehokkuuteen.
- Tekoölyn osalta tarvitaan toimia, joilla sen peruseriaatteet ja valmius soveltamiseen saataisiin levitettyä mahdollisimman laajasti kansalaisille ja yrityksiin. Suomessa lainsäädäntötason valmius tekoölyn soveltamiselle on hyvä, mutta taloudellisissa sovellutuksissa olemme jäljessä kärkimaista.
- Kestävyysvajeen osalta olisi kiinnitettävä erityistä huomiota eri sukupolvien oikeudenmukaiseen kohteluun. Tällä hetkellä näyttää siltä, että alle 30-vuotiaat joutuvat epäedulliseen asemaan suhteessa vanhempiin sukupolviin.

4 Kokouksen päättäminen

Pääministeri totesi tilaisuuden jatkuvan pienen tauon jälkeen juhlalounaan merkeissä. Talousneuvoston seuraava kokous pidetään keskiviikkona 15.11.2017 klo 8.00. Aihe vahvistetaan myöhemmin. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.00.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri